

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Helena Lysenko – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Professor of the Theory, Practice and Translation of the German Language, of the Philology Department, KPI Igor Sikorsky.

Scientific interests: youth ideolekxikon.

Zinaida Chupurna – Senior Teacher at the Department of Theory, Practice and Translation of the German Language, KPI Igor Sikorsky.

Scientific interests: youth ideolekxikon.

УДК 811.138.1'42

ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІНГВА ФРАНКА

Надія ПОЖИДАЄВА (Бахмут, Україна)

e-mail: ponad2008@ukr.net

ПОЖИДАЄВА Надія. ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІНГВА ФРАНКА

У рамках статті розглядаються фактори, що поширюють функціональний діапазон англійської лінгва франка та успішності міжкультурної комунікації не звертаючи на порушення норм стандартної англійської мови. Відзначається, що серед таких факторів є процеси інтернаціоналізації, дестандартизації, фосилізації та дискурсної нативізації. Визначаються девіаційні процеси в рамках граматичної системи.

Ключові слова: мовна ситуація, розширюване коло, ідіосинкратичність, девіація від норм, професійна культура, комунікативний інструмент.

POZHIDAIEVA Nadia. ON THE PROBLEM OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF ENGLISH LINGUA FRANCA

The article deals with the phenomenon of English lingua franca (ELF) and its rapid expansion on the territory of Europe. The expanding circle of English incorporates its variety which is used for intercultural communication exclusively by non-native speakers. There is no one who speaks English lingua franca as a native language. Thus, the analysis of its functional value should be focused on the success of communication rather than on the number of deviations from the norms of Standard English for native speakers. The functional range of ELF allows its users to exploit it more liberally without being bound to any specific norms or regulations. In the process of shaping its features English lingua franca is exposed to internationalization, de-standardization, fossilization and discourse nativization. Deviations in the grammatical system are inevitable due to the fact that the communicants belong to different language cultures and social groups. It is also worth mentioning that most of the ELF speakers use it solely for professional purposes inside their professional culture. This fact contributes to the creation of idiosyncratic features of this form of English. So, English lingua franca is promptly becoming a very effective communicative instrument of mighty force. It represents a certain cultural segment in Europe, and enjoys sustainable development.

Key words: linguistic situation, expanding circle, idiosyncrasy, deviation from norms, professional culture, communicative instrument.

Використання англійської мови на території Європи як нерідної в якості лінгва франка привертає увагу багатьох дослідників. Розширення Європейського Союзу за рахунок приєднання до нього неангломовних країн надає англійській мові особливого статусу, тобто статусу мови міжкультурного спілкування, оскільки саме англійська вже набула поширення серед різноманітних професійних груп і культур як єдина мова комунікації. Англійська мова є мовою офіційного листування, бізнес-проектів, тощо, всередині впливових міжнародних компаній, корпорацій, морського бізнесу, логістичних систем. Мовна ситуація в Європі взагалі заслуговує на особливу увагу з боку лінгвістичних досліджень. Багатомовна Європа поступово перетворюється на єдиний культурний простір, що призводить до ситуації, коли необхідним і достатнім є використання єдиної мови для взаєморозуміння всередині той чи іншої професійної культури.

Мовна політика Європейського Союзу спрямована на підтримку культурного та мовного різноманіття, а також на захист мовних меншостей і заохочення до вивчення мови сусідньої культури. Сучасна Європа – це багатонаціональна культура і багатомовна єдність. Законодавчі зусилля ЄС зосереджені на підтримці багатомовності за допомогою певних директив та рекомендацій. Дослідження таких видатних лінгвістів як А. Мейє, А. Доза, Д. Дечи сприяють кращому розумінню складної мовної ситуації в Європі сьогодні.

За останні десятиліття, починаючи з кінця минулого століття, дослідження в різних галузях лінгвістики значно розширили саму парадигму вивчення англійської мови. Концепт англійської набуває іншого змісту, тобто все частіше посилаються на англійську мову як на множину. Це може бути різновиди, варіанти, світова англійська, нова англійська, міжнародна англійська, а також взагалі англійські мови [1, с. 70]. Цілком зрозуміло, що такі форми англійської слід розглядати крізь призму таких сучасних лінгвістичних галузей, як од соціолінгвістика, нейролінгвістика, міжкультурна комунікація, комунікативна лінгвістика, прикладна лінгвістика.

Все більше уваги з боку лінгвістів привертає до себе добре відома модель трьох кіл розповсюдження англійської мови видатного американського лінгвіста Б. Качру, зокрема її третє коло, так зване розширюване коло (*Expanding Circle*) [5, с. 150]. Це коло охоплює англійську мову, що використовується в якості другої або іноземної мови. За автором цієї моделі, внутрішнє коло встановлює певні мовні норми, зовнішнє коло сприяє їх розвитку, а розширюване коло є цілком від них залежним. До історії розвитку англійської мови сьогодні слід віднести такі її різновиди як *spanglish* (своєрідний мікс іспанської та англійської на кордоні Мексики і США), *greekish* (суміш грецької та англійської в Греції), *singlish* (використовується в Сингапурі), *tanglish* (англійська на Філіппінах). Дослідження англійської, що відноситься до розширюваного кола і здебільшого називається лінгва франка, набувають вагомості у Європейському контексті [4, 10, 12]. До особливостей цієї форми англійської мови відносять обмежений словниковий склад, відсутність ідіом і певні порушення граматичних норм стандартної англійської мови. Саме це сприяє зручності її використання для не носіїв англійської. Сьогодні 51% населення Європи спілкується за допомогою такої форми англійської (лінгва франка). Завдяки мовній політиці ЄС 90% школярів вивчають англійську починаючи з молодшої школи.

Глобалізований світ поширює розповсюдження англійської лінгва франка «розширюваного» кола, і це надає можливості аналізувати і досліджувати її наслідки на концептуальному рівні. У разі, коли йдеться про комунікацію на міжкультурному рівні з поміж користувачів англійської лінгва франка (не рідної для всіх учасників мови), слід сфокусувати увагу на дослідженні факторів успішності комунікації не звертаючи на можливі порушення норм стандартної англійської мови [13, с. 95]. Існує декілька дефініцій такого засобу комунікації між не носіями англійської мови з різним культурним і мовним фоном: міжнародна мова [3, с. 17], лінгва франка [11, с. 190], глобальна мова [2, с. 14], світова мова [7, с. 23], мова міжкультурної комунікації [8, с. 15]. Проте останнім часом дослідники дійшли висновку, що саме та мовна форма, яка сприяє комунікації на міжкультурному рівні та використовується виключно як друга або іноземна мова, має називатися англійська лінгва франка (*English lingua franca, ELF*). Мовний контент такої форми визначається як модифікований і такий, що має бути визнаним легітимним для використання в якості міжнародного засобу комунікації. Функціональний діапазон англійської лінгва франка дозволяє своїм користувачам виражати себе більш вільно, без необхідності додержуватись певних норм, які представляють окрему соціокультурну ідентичність.

Таким чином, англійська лінгва франка досягає глобального значення і зростає до рівня оформлення її мовних систем, а також зазнає змін на фонетичному, лексичному та структурному рівнях. Серед факторів, що сприяють прискоренню таких змін, є використання англійської лінгва франка тими, хто володіє мовою на різних рівнях. Все частіше процес міжкультурної комунікації не має на меті вимагати від її учасників додержуватись граматичних або фонетичних норм. До того ж словниковий запас комунікантів є обмеженим галузевими рамками, оскільки англійською лінгва франка спілкуються здебільшого всередині певної професійної культури. Процеси змін мовних систем англійської лінгва франка можна охарактеризувати як інтернаціоналізація і дестандартизація. Зазнавши певних девіацій, англійська лінгва франка існує окремо і незалежно певною мірою від норм, які були встановлені носіями стандартної англійської мови (внутрішнє коло).

Ті інновації, що виникають у мовних системах англійської лінгва франка, зазнають аналізу не за їх функціонуванням, а за відношенням до норм стандартної англійської мови. Сама англійська лінгва франка частіше сприймається як відхилення від тих норм і характеризується як набір помилок або некомпетентності. Іноді ті, хто користується англійською лінгва франка в умовах міжкультурної комунікації, вважаються невдалими комунікантами. Існує думка, що використовуючи англійську як другу або іноземну мову, мовець схильний до апроксимації і продукує субстандартні форми у разі, коли не вдається досягнути повної імітації носія стандартної англійської мови. Проте слід визначити активну роль саме таких комунікантів у розповсюдженні і розвитку ідіосинкратичності англійської лінгва франка. Завдяки таких комунікативних ситуацій виникають мовні колективи, які сприяють змінам у мовних системах як наслідок девіацій від норм і в результаті володіють і

користуються англійською лінгва франка. Слід зазначити, що роль англійської лінгва франка на території Європи зростає щоденно, і як наслідок очікується намагання до стандартизації, кодифікації й легалізації такої форми англійської мови. Її європейський варіант отримав окрему назву – *Euro-English*. Разом з тим формується окрема культура спілкування – єврократи, професійна культура політичних і адміністративних інститутів Європи.

Окрім того, поширюється розвиток ідіосинкратичних рис мовних систем англійської лінгва франка за рахунок розширювання кола професійного використання англійської як нерідної мови. Однією з таких професійних культур є судноплавна логістика міжнародного спрямування. Як відомо, екіпажі морських суден є міжнародними, тобто міжкультурне спілкування за посередництвом англійської мови є невід'ємною частиною робочих умов. Поряд з тим, оператори-логісти на суходолі є приналежними до той же професійної культури і також користуються англійською як другою або іноземною мовою. Отже, чітко простежується професійне коло, що сприяє формуванню особливих рис мовних систем англійської лінгва франка. Розглянемо як приклад уривки з ділового листування між суперінтендантом головної компанії і старшим механіком судна. Цілком очевидно, що обидва комуніканти не мають на меті додержуватися граматичних норм стандартної англійської мови, а пріоритетним є досягнення успішної комунікації. Як впливає із змісту листування, ціль комунікації досягнута, і взаєморозуміння між неангломовними комунікантами є повним за рахунок того, що обидва є приналежними до єдиної професійної культури.

1) X-Subaddress: MELLSemakau-WB
From: Siegfried Pelzetter <SP@webo-service.de>
To: MELLSemakau-WB <MELLSemakau-WB.
CC: Sevim Acan <AS@webo-service.de>
Subject: WG: Oil analysis results - Mell Semakau
*Dear Capt. Tkachenko / CEng Pozhydayev,
Please observe attached oil sample analyses.*

Main engine has caution status, looks like the oil is contaminated by fuel. Please refresh about one third of the sump tank. Continues oil refreshing to be done anyway as per previous advise given by this office from time to time some oil to be pumped off from sump tank and topped up with fresh oil, the average daily oil consumption should be approximately 100-120 kg/day. CPP has ALERT status we'll contact maker and revert to you about action soonest.

Kind regards
Siegfried Pelzetter
Tech. Superintendent
W. Bockstiegel Maritime Service GmbH & Co. KG
Branch office Hamburg

2) Subject: Oil analysis of Main engine.

Dear Mr. Pelzetter,

Good Day

Kindly be informed, that your letter received and I will follow your instructions necessarily.

Best regards Ch. Engineer A. Mieserov.

Ділове мовлення вивчається окремою дисципліною як частина освітніх послуг. Існують певні стандарти ділового листування, і вищезазначені комуніканти їх дотримуються. Щодо змісту повідомлень, все надзвичайно зрозуміло для всіх членів цієї професійної культури. Щодо відхилень від граматичних норм стандартної англійської мови, то не є важливим для такої ситуації, де обидва професіонала користуються англійською як другою мовою, тобто сприяють формуванню особливих рис граматичної системи англійської лінгва франка. Такі процеси слід розглядати як дестандартизацію. Розглянемо ще декілька прикладів на користь таких процесів, тобто девіації в рамках граматичної системи.

3) X-Subaddress: MELLSemakau-WB
From: Siegfried Pelzetter <SP@webo-service.de>
To: MELLSemakau-WB <MELLSemakau-WB.
Subject: MDO tank repair

Dear Capt. Tkachenko / CEng Pozhydayev,

Many thanks for the pictures, looks good and professional.

I understand from the pictures that the crack was cropped out, ends drilled and weld, further a double plate weld on top of the weld crack. On which side is the double plate, inside or outside tank and is it visible eventually to surveyors?

Many thanks

Siegfried Pelzetter

Tech. Superintendent

4) Subject: Hydraulic starter for Emer. Gen.

Dear Mr. Pelzetter,

Good Day

Dear Sir, nobody ordered hydraulic starter. Since April 2010 Ch. Eng. Rubtsov asked about service only (filling up the hydraulic accumulator for hydraulic starter by nitrogen).

Best regards Ch. Eng. I. Pozhydayev

5) X-Subaddress: MELLSemakau-WB

From: Siegfried Pelzetter <SP@webo-service.de>

To: MELLSemakau-WB <MELLSemakau-WB.

Subject: AW: mv Mell Semakau, bunkering at Hong Kong

Dear Capt. Tkachenko / CEng Mieserov,

You bunker protest noticed.

Does vessel has other bunker ports as well or Hongkong only?

As long as the vessel sailed in Europe there was no any discrepancies with received bunker quantities.

6) Subject: Air Compressor

Dear Mr. Daniel Dembkowski,

Good Day

Dear Sir, we have a broken membrane inside the solenoid valve, if the gasket kit have a new membrane, this kit will be enough, but I didn't find in the spare parts this item, only solenoid valve complete.

Best regards Ch. Eng. I. Pozhydayev

Таким чином, окреслюється нова мовна реалія, де концептуалізується те, що було чужим для носіїв англійської мови, де такі «чужі» девіативні елементи стають активними комунікативними інструментами, де має місце фосилізація (зупинки прогресування в опануванні другої мови), а нестандартні елементи стають допустимими мовними формами. Зрозуміло, що виникає питання про доцільність визнання такою форми англійської мови як англійська лінгва франка, виходячи з того, що немає жодного носія такої форми. Тобто всі користувачі англійської лінгва франка володіють різними рідними мовами. Проте саме цей факт сприяє формуванню особливих рис мовних систем такої нової мовної формації. Однією з таких рис є дискурсна нативізація, процес, в результаті якого нова мовна формація слугує єдиним комунікативним інструментом певного соціума або професійної культури [9, с. 36]. В результаті мовних контактів до англійської лінгва франка надходять такі елементи, які на початковому етапі є зрозумілими виключно для представників мов-донорів. З часом в процесі дискурсної нативізації такі елементи стають «рідними» для інших комунікантів. Як приклад можна привести термінологічні сполучення *the propiska system, parliamentary troika*, які стали повноправними лексичними одиницями в рамках європейського адміністративного дискурсу.

Не має бути сумніву, що англійська лінгва франка сьогодні є комунікативним інструментом могутньої сили [6, с. 37]. Саме це дозволяє визнати, що англійська лінгва франка формується і розвивається за умови того, що вона є невід'ємною часткою певної культури на території Європи. Таким чином, всі англійськомовні мешканці Європи, для яких англійська є другою або іноземною мовою, стають агентами в еволюції англійської лінгва франка, мови епохи глобалізації та європеїзації. Унікальна культура, що вміщує багатомовність та ідентичність водночас, має покласти початок розвитку нової мовної форми сьогодення.

Все це дозволяє дійти висновку про те, що новий світовий лінгвістичний порядок визначає і буде продовжувати визначати шляхи розвитку глобальної англійської мови, тобто англійської лінгва франка. Ніколи раніше не відчувалося такої потреби у тісному спілкуванні з боку такої кількості національних культур. Ніколи раніше не було такого масового подорожування по всьому світу. До того ж, зростання технологічних можливостей зумовило зростання масштабу використання англійської лінгва франка. До перспективних напрямів дослідження такого нового мовного формату слід віднести аналіз характерних особливостей мовних систем англійської лінгва франка. Щодо питання доцільності такого дослідження з точки зору коректності використання такої англійської мови, що містить неприховані девіації від стандартів англійської мови, то слід зосередити увагу на успішності комунікативних процесів і незалежності такої успішності взаєморозуміння від дотримання / недотримання норм стандартної англійської мови. Процеси формування особливостей мовних систем англійської лінгва франка є послідовними й усталеними.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Bolton K. Symposium on World Englishes Today (Part II). Where WE stands: approaches, issues, and debate in world Englishes / Kingsley Bolton // World Englishes. – Oxford : Blackwell Publishing Ltd., 2005. – №1, Vol. 24. – P. 69-83.
2. Crystal D. English as a global language / David Crystal – Cambridge : Cambridge University Press, 1997.
3. Jenkins J. “Euro-English” accents / Jennifer Jenkins // English Today, 2001. – № 68. – P. 16-19.
4. Jenkins J. English as a Lingua Franca : Attitude and Identity / Jennifer Jenkins – Oxford : Oxford University Press, 2007. – 125 p.
5. Kachru Br. The Alchemy of English : The Spread, Functions and Models of Non-native Englishes / Braj Kachru – Oxford : Pergamon, 1986. – 220 p.
6. Kachru B. The other tongue (2nd ed.) / Braj Kachru – Urbana : University of Illinois Press, 1992.
7. Mair C. The politics of English as a world language: New horizons in postcolonial cultural studies / C. Mair – Amsterdam : Rodopi, 2003.
8. Meierkord C. Englisch als Medium der interkulturellen Kommunikation. Untersuchungen zum non-native/non-native speaker Diskurs / C. Meierkord – Frankfurt-am-Main : Lang, 1996.
9. Modiano M. Euro-English: A Swedish perspective / Marco Modiano // English Today 74, Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – Vol. 19, №2. – P. 35-41.
10. Modiano M. Cultural studies, foreign language teaching and language practices and the non-native speaker practitioner / Marko Modiano // In Enric Llurda (ed.), Non-native Language Teachers : Perceptions, Challenges, and Contributions to the Profession – Boston, MA : Springer, 2005 – P. 25-43.
11. Seidlhofer B. Perspectives on English as lingua franca / Barbara Seidlhofer // World Englishes, 2009. – Vol. 28, №2. – P. 190-191.
12. Seidlhofer B. Common ground and different realities: world Englishes and English as a lingua franca / Barbara Seidlhofer // World Englishes, 2009. – № 28.2. – P. 236-245.
13. Sutherland S. English as the international language of campaigning / S.Sutherland // In Erling, E.J. (ed.) English across the Fracture Lines: the Contribution and Relevance of English to Security, Safety and Stability in the World London British Council. – Westminster, 2017. – P. 93-99.

REFERENCES

1. Bolton, K. (2005). Symposium on World Englishes Today (Part II). Where WE stands: approaches, issues, and debate in world Englishes // World Englishes. – Oxford : Blackwell Publishing Ltd., №1, Vol. 24. – P. 69-83.
2. Crystal, D. (1997). English as a global language. Cambridge : Cambridge University Press.
3. Jenkins, J. (2001). “Euro-English” accents // English Today, № 68. – P. 16-19.
4. Jenkins, J. (2007). English as a Lingua Franca : Attitude and Identity – Oxford : Oxford University Press practices and the non-native speaker practitioner, in Enric Llurda (ed.), Non-native Language Teachers : Perceptions, Challenges, and Contributions to the Profession – Boston, MA : Springer – P. 25-43.
5. Kachru, Br. (1986). The Alchemy of English : The Spread, Functions and Models of Non-native Englishes – Oxford : Pergamon.
6. Kachru, B. (1992). The other tongue (2nd ed.). Urbana : University of Illinois Press.
7. Mair, C. (2003). The politics of English as a world language: New horizons in postcolonial cultural studies. Amsterdam : Rodopi.
8. Meierkord, C. (1996). Englisch als Medium der interkulturellen Kommunikation. Untersuchungen zum non-native/non-native speaker Diskurs. Frankfurt-am-Main : Lang .
9. Modiano, M. (2003). Euro-English: A Swedish perspective // English Today 74, Vol. 19, №2. Cambridge : Cambridge University Press. – P. 35-41.
10. Modiano, M. (2005). Cultural studies, foreign language teaching and language.
11. Seidlhofer, B. (2009). Perspectives on English as lingua franca // World Englishes, Vol. 28, №2. – P. 190-191.
12. Seidlhofer, B. (2009). Common ground and different realities: world Englishes and English as a lingua franca // World Englishes, № 28.2. – P. 236-245.

13. Sutherland, S. (2017). English as the international language of campaigning. in: Erling, E.J. (ed.) English across the Fracture Lines: the Contribution and Relevance of English to Security, Safety and Stability in the World London British Council. – P. 93-99.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Надія Пожидаєва – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет (м. Бахмут).

Наукові інтереси: дискурсологія, соціолінгвістика.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Nadia Pozhydaieva – Ph.D associate professor, Germanic Philology Department at Horlivka Institute for Foreign Languages of Donbas State Pedagogical University (Bakhmut).

Scientific interests: discourse analysis, sociolinguistics.

УДК 811.11-112

LITERARISCHER REISEFÜHRER DURCH DEN HARZ – EIN DIDAKTISCHES PROJEKT

Jan PACHOLSKI (Wrocław, Polen)

e-mail: jan.pacholski@uwr.edu.pl

ПАХОЛЬСКИ Ян. ЛІТЕРАТУРНИЙ ПУТІВНИК ГОРАМИ ГАРЦ – ОСВІТНИЙ ПРОЕКТ

Гарц – найвищий гірський масив на півночі Німеччини, цікавий не лише особливою геологічною структурою, розмаїттям флори і фауни, а й багатою культурною історією. Літературознавців ці гори приваблюють згадками про перебування тут видатних представників німецької (Йоганн Вольфганг Гете, Гайнріх Гайне, Теодор Фонтане та інші) та європейської (наприклад, Ганс Крістіан Андерсен) літератури, їхніми оповідями про ці подорожі, а також творами, у яких обігрується тема Гарцу. Не менше зацікавлення викликають забуті вже сьогодні автори та їхні літературні твори. Цим літературним доробкам та культурній історії регіону в цілому було присвячено семінар, про який ідеться у статті. Група з майже десяти студентів з польського університету підготувала свої дипломні роботи, які разом повинні становити єдиний літературний путівник горами Гарц. Кожен студент повинен був опрацювати твори певного автора та, окрім того, загальну країнознавчу тему (геологія, флора і фауна, захист природи, історія видобутку, туризм, тощо), що певним чином дотична до творчості обраного письменника. Робота була підготовлена в рамках дипломного семінару, основною частиною якого була навчальна поїздка (подорож горами) у Гарц, що фінансувалася Німецькою службою академічних обмінів. У рамках цієї поїздки студенти не тільки набули нового досвіду та знань, а й зібрали матеріали для написання дипломних робіт. Зазначений проект та його реалізація детально описані у цій статті.

Ключові слова: гори Гарц, історія культури, історія літератури, путівний нарис, Ваймарський класицизм, Йоганн Вольфганг фон Гете, Гайнріх Гайне, Теодор Фонтане, викладання літератури, Німецька служба академічних обмінів (DAAD).

PACHOLSKI Jan. A LITERARY GUIDE TO THE HARZ MOUNTAINS – TEACHING PROJECT

The Harz, the highest mountain range in the Northern Germany, is a region of utmost importance for German culture. It is an area of great cultural interest: mining of ores has flourished here already in the Middle Ages. With time, health-resorts started to appear in the foothills and mountain summits and valleys filled with holidaymakers and tourists. Among the latter, a number of outstanding writers visited the Harz, either from Germany (e.g. Johann Wolfgang von Goethe, Heinrich Heine, Theodor Fontane) or from abroad (e.g. Hans Christian Andersen). These writers devoted to the Harz all sorts of literary works, varying from journey accounts and poems to short stories and novels with plots set in this region. This paper describes a teaching and literary project carried out by the author together with a group of students of German philology at one of the Polish universities. A collection of bachelor's theses of involved students provides a tangible project output. These dissertations form together a literary guide to the Harz Mountains. The paper presents the project's assumptions and implementation. A students' trekking tour through the Harz Mountains was a very important part of this undertaking. The tour was financed by a grant from the German Academic Exchange Service (DAAD).

Keywords: Harz, history of culture, history of literature, travel literature, Weimar Classicism, Johann Wolfgang von Goethe, Heinrich Heine, Theodor Fontane, teaching of literature, German Academic Exchange Service (DAAD).

Der Harz

Das höchste Gebirge Norddeutschlands, das im Herzen Europas gelegene Bruchstück des sagenumwobenen Hercynischen Waldes (*Hercynia silva*) stellt nicht nur eine durchaus interessante Insel einer zumindest halbwegs natürlichen Landschaft dar, die inmitten eines seit Jahrhunderten urbarmachten Teiles des alten Kontinents wie eine grüne Oase inmitten einer Wüste liegt. Vielmehr ist der Harz, ein Mittelgebirge an der Grenze von drei heutigen Bundesländern – Niedersachsen, Sachsen-Anhalt und Thüringen, auch eine wichtige deutsche Kulturlandschaft, ja, in vieler Hinsicht eine historische Landschaft, die zumindest seit dem Mittelalter eine wichtige Rolle in europäischer Kultur und seit der Frühen Neuzeit in deutschsprachiger Literatur spielt – womöglich die ungleich höheren und unverhältnismäßig umfangreicheren Alpen auf diesen Gebiet überragend.

Der frappante geologische Aufbau des Harzgebirges führte mit sich eine Vielzahl von Erzen – Bodenschätzen, die schon im Mittelalter die kühnen Bergleute in finstre Täler des Waldgebirges anlockten. So hat die Geschichte des hiesigen Bergbaus angefangen, der bis ins 20. Jahrhundert hinein für die Region von großer Bedeutung gewesen ist und heute noch mit vielen erhaltenen Besucher-Bergwerken den Charakter dieser Landschaft prägt. Diesem Industriezweig wurden auch